

Tablette en bois représentant une procession en vue du sacrifice (VIe siècle av. l'ère chrétienne)

‘Une assemblée de moqueurs ‘

Le théâtre comme lieu d'idolatrie

En se rendant au théâtre, les enfants d'Israël risquaient d'assister ou de participer, de près ou de loin, à l'un de ces actes de dévotion.

תלמוד בבלי מסכת עבודה זרה דף יח עמוד ב

תנו רבנן: ההולך לאיצטדינין ולכרקום, וראה שם את הנחשים ואת החברין, בוקיון ומוקיון ומוליון ולוליון, בלורין סלגורין - הרי זה מושב לצים, ועליהם הכתוב אומר: תהלים א אשרי האיש אשר לא הלך וגו' כי אם בתורת ה' חפצו, הא למדת, שדברים הללו מביאין את האדם לידי ביטול תורה. ורמינהי: [הולכין] לאיצטדינין מותר - מפני שצווח ומציל, ולכרקום מותר - מפני ישוב מדינה, ובלבד שלא יתחשב עמהם, ואם נתחשב עמהם - אסור; קשיא איצטדינין איצטדינין, קשיא כרקום אכרקום! בשלמא כרקום אכרקום ל"ק: כאן במתחשב עמהן, כאן בשאין מתחשב עמהן, אלא איצטדינין איצטדינין קשיא! תנאי היא; [דתניא:] אין הולכין לאיצטדינין מפני מושב לצים, ור' נתן מתיר מפני שני דברים, אחד מפני שצווח ומציל, ואחד מפני שמעיד עדות אשה להשיאה.

תנו רבנן: אין הולכין לטרטיאות ולקרקסאות, מפני שמזבלין שם זיבול לעבודת כוכבים, דברי ר' מאיר; וחכמים אומרים: מקום שמזבלין אסור - מפני חשד עבודת כוכבים, ומקום שאין מזבלין שם אסור - מפני מושב לצים. מאי בינייהו? אמר ר' חנינא מסורא: נשא ונתן איכא בינייהו. (...). דרש ר' שמעון בן פזי: אשרי האיש אשר לא הלך - לטרטיאות ולקרקסאות של עובדי כוכבים.

• רש"י מסכת עבודה זרה דף יח עמוד ב

- לאיצטדינין - מקום שמנגחין את השור.
- ולכרקום - מצור ועושין שם שחוק וליצנות.
- שצווח ומציל - אם רואה שיגוחו שם יהודי צועק ומתחנן להם ומצילו.
- מפני ישוב מדינה - ישראל הדורים באותה העיר שזה מבקש בני [ישוב] הכרקום להצילם.
- שמעיד עדות אשה - אם רואה חברו ישראל נהרג שם מעיד באשתו ומשיאה.
- לטרטיאות - פלטין וכל דבריהן כשהן נאספין לשחוק וללצון.

Talmud Bavli, traité Avoda Zara, page 18B

Nos sages enseignent: quiconque va dans un stade (*astadion* de la racine latine *stadium*) ou un camp militaire assiégeant une ville, et y voit des charmeurs de serpents, des bouffons, des clowns, des acrobates ou une fête romaine, siège dans une assemblée de moqueurs. A leur propos, il a été dit : «*Heureux l'homme qui ne suit pas (...) car son occupation est la Torah de Dieu*» (Psaume, 1). Tu apprends de là que ces divertissements poussent l'homme à négliger son étude de Torah. On objecte: aller au stade est permis, car on peut sauver une vie; et dans un camp militaire assiégeant une ville, pour ramener la paix dans le pays! Cela est permis, si on ne participe pas avec eux (à ces jeux), sinon c'est interdit. Mais le fait d'aller au stade ou dans ce camp militaire reste tout de même permis! C'est une discussion que l'on connaît déjà (dans une Tossefta): il est interdit d'aller au stade, car c'est une assemblée de moqueurs. Rabbi Nathan permet pour deux raisons : soit on peut sauver une vie, soit on peut témoigner pour qu'une femme se remarie. Nos sages ont enseigné : il est interdit d'aller au théâtre (*théatriot* de la racine grecque *θέατρον* – *théatron*) et au cirque (*karkariot* ou *karkasiot* de la racine latine *circus*), car on y fait des sacrifices idolâtres selon Rabbi Meir. D'après les sages, les endroits dans lesquels on fait des offrandes aux idoles sont interdits de peur qu'on s'y livre à l'idolâtrie, et les endroits où cela ne se pratique pas sont aussi interdits car ce sont des assemblées de moqueurs. Quelle différence y a-t-il (entre Rabbi Meir et les sages)? Rabbi Hanina de Soura répond: la différence concerne le commerce que l'on peut faire avec eux. (...) Rabbi Shimon fils de Pazi enseigne : «*Heureux l'homme qui ne va pas...*» au théâtre et au cirque des idolâtres.

▪ Commentaire de Rachi

Au stade : c'est un endroit où l'on encorne des taureaux

Un camp militaire assiégeant une ville : on s'y livre aux jeux et à la moquerie

On peut sauver une vie : s'il voit qu'un juif se fait massacrer, il peut le sauver

Pour rétablir la paix dans le pays : il peut sauver les juifs habitants cette ville

On peut témoigner pour qu'une femme se remarie : s'il voit son ami se faire tuer, il pourra témoigner qu'il est mort et sa femme pourra se remarier

Théâtre: des palais. Et tout endroit où ils se rassemblent pour plaisanter et s'amuser.

vase de sacrifices en forme de tête de taureau (-1600)

Source : Sonia-Sarah Lypsic, *La Révélation et le Théâtre, de la page talmudique à la scène*